

Kapitel 13. Højbede, mistbænke, pergolaer, stativer, skilte, frølager

1. Højbede og mistbænke
2. Valg af planter til lodret beplantning
3. Pergolaer og stativer
4. Skiltning
5. Frølager

1. Højbede og mistbænke

Fredensborg Slotshave, de private haver. Alt fungerer her! Indbygget sprinkler-system, smukt design, glasdække til de små spirer.

Nyd lige kompositionen – med mistbænkene, pletterne, stierne, hækken.
Overflod af liv, men samtidig velordnet struktur for øjet.

Til intensiv dyrkning, både ude og i drivhus, er højbede og forskellige typer tildækninger værd at overveje. Det skaber et mikro-miljø, der gør plantetyper mulige, man ellers ikke bruger, og det forlænger sæsonen til begge sider. På denne og næste side nogle inspirationer, jeg har set i virkeligheden og sakset fra diverse blade.

Årstiderne i Humlebæk

Red Butte Ranch, Aspen

I drivhuset, rusten jern med gummikanter, bøjet i organiske former.

Udendørs rektangulære træhøjbede
og med bøjlerne mulighed for
etablering af varme om foråret,
skygge om sommeren.
Flis mellem bede.

Singer's drivhus i Colorado

Rusten jern, der er bøjet i organiske former.
Stampede stier.

Højbede bygget af halmballer. Da gode venner afprøvede det sommeren 2020 gik der dog totalt snegleinvasion i det. Så afventer flere erfaringer, før det kommer på to do-listen.

2. Valg af planter til lodret beplantning

Pergolaer skal tilplantes med skygge-elskende roser som f.eks. New Dawn, The Generous Gardener eller Westerland samt spinatranke, humle, tobakspibeplante, kaprifolie, vin, kamæleonbusk og stikkelsbærkiwi. De både forbinder rum og skaber rum i haven, og de udgør kvadratmeter lodret beplantningsmulighed.

Fotos: Husker ikke hvorfra jeg har taget de tre skærmpoint.

3. *Pergolaer og stativer*

Camilla Plum inspirationer

Fredensborg Slot. Det må være vindruer til spising.
Blot vækst op ad en tyk stolpe.

Sensommerblomster indkranses med
snore trukket langs stolper.

Imponerende sti
at gå ad!

HuwsNursery

Hasseris

Staudehaven, beliggende på Søndre Skovvej i Hasseris, som jeg tænker på som 'Aalborgs hjerte', får i pergolaen om sommeren et tag af blåregn.

Fredensborg Slotshave. Kuppelformen
elegance. Konsekvent gennemført.

Botanisk Have

Colorado, Nepal, Aalborg

Fasangården, Frederiksberg Have

Claus Dalby

Drosselvej 2016
Mine egne anvendte, i henholdsvis etableringsfasen
og nogle måneder senere:

Og sådan ser det ud ved
to af dem, tre år senere.
Lægestokrose til
venstre, rose til højre.

Drosselvej 2020

Jérôme, Colorado

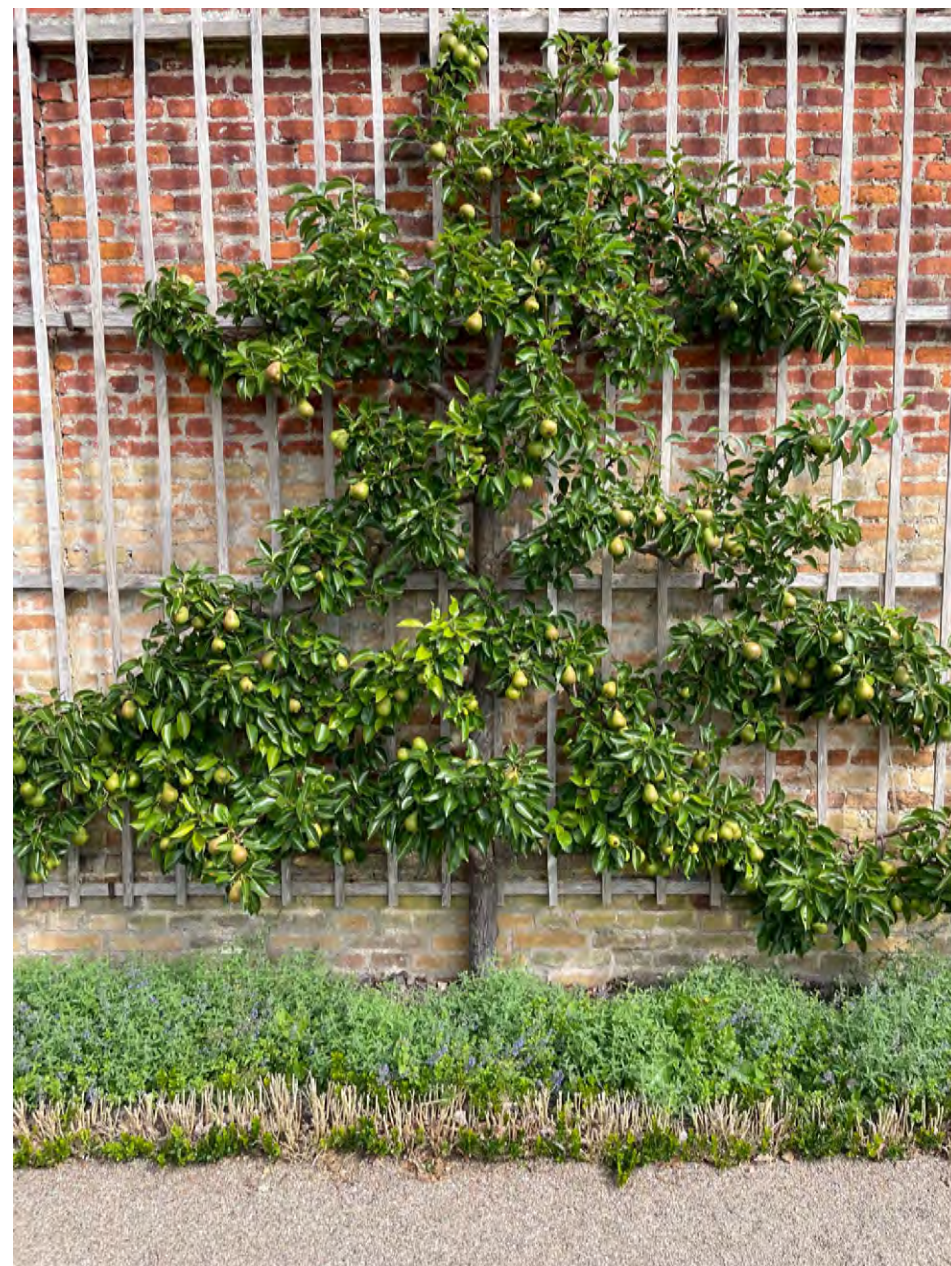
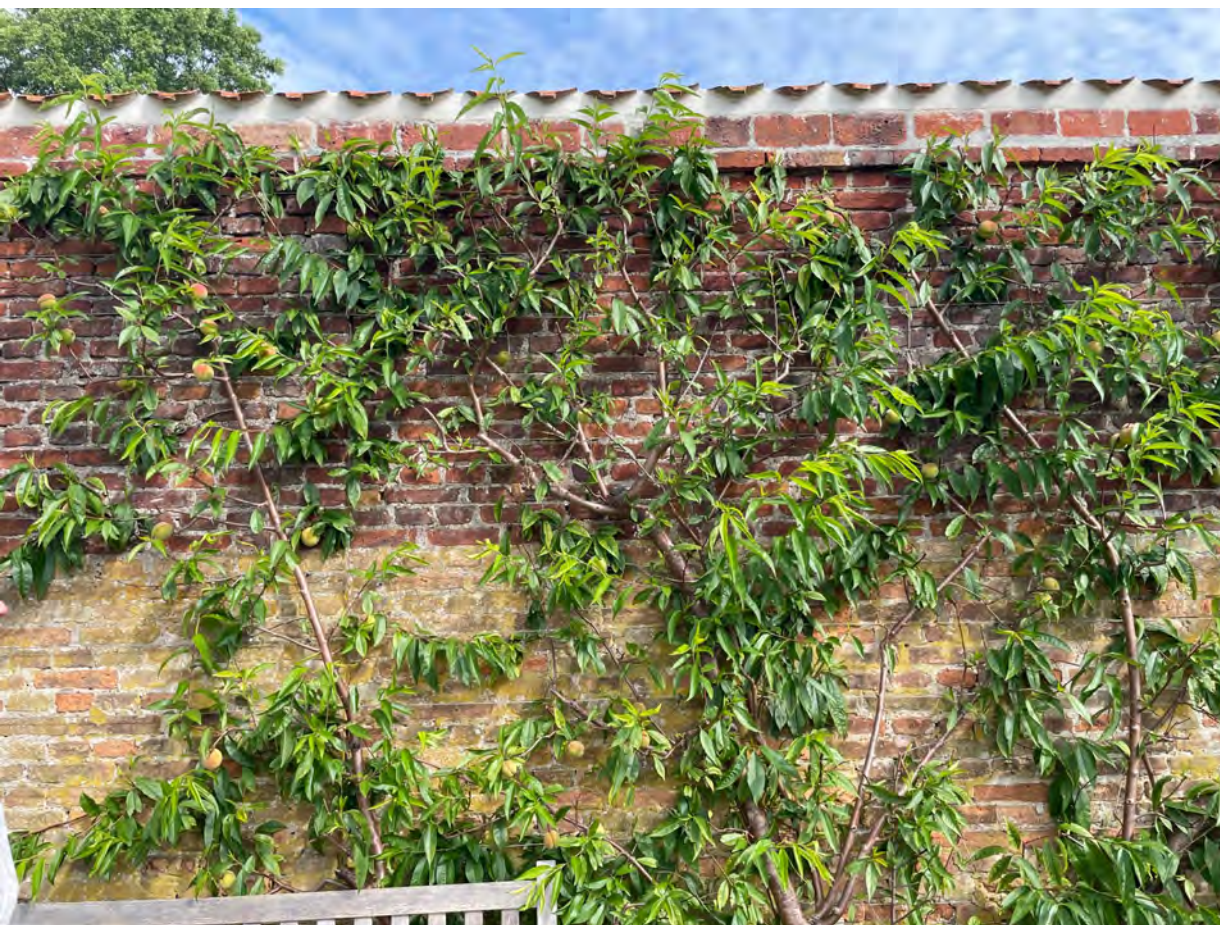

Kamæleonbusk, Skørping

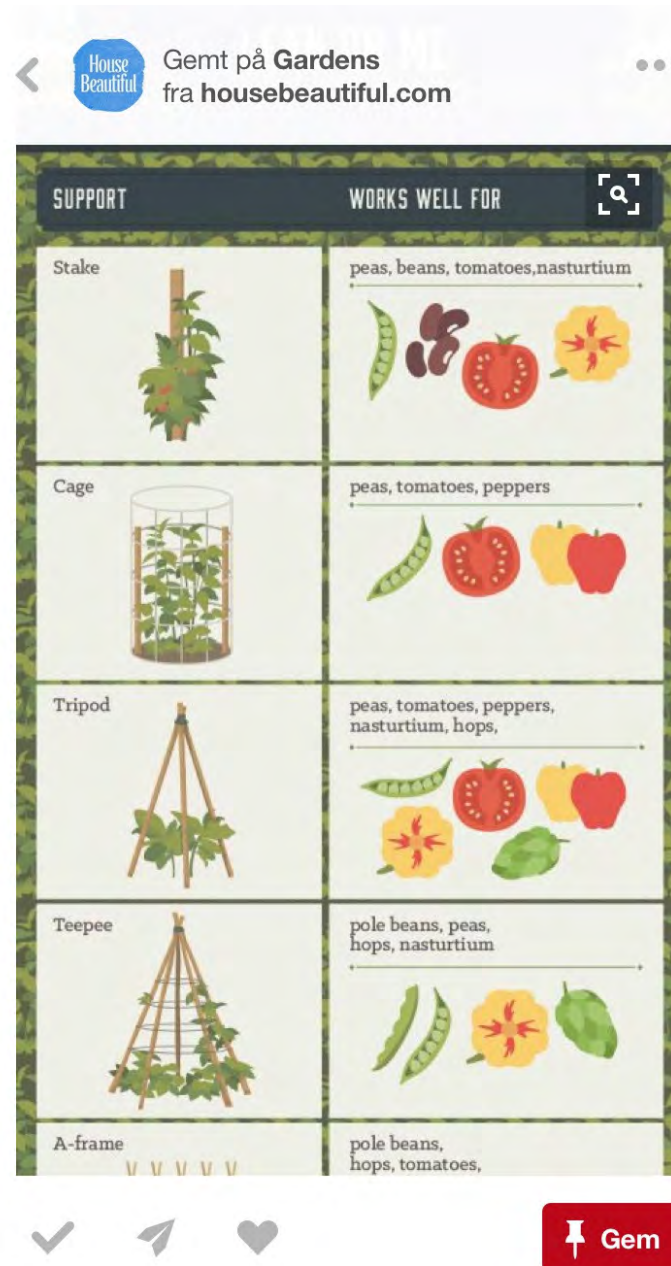
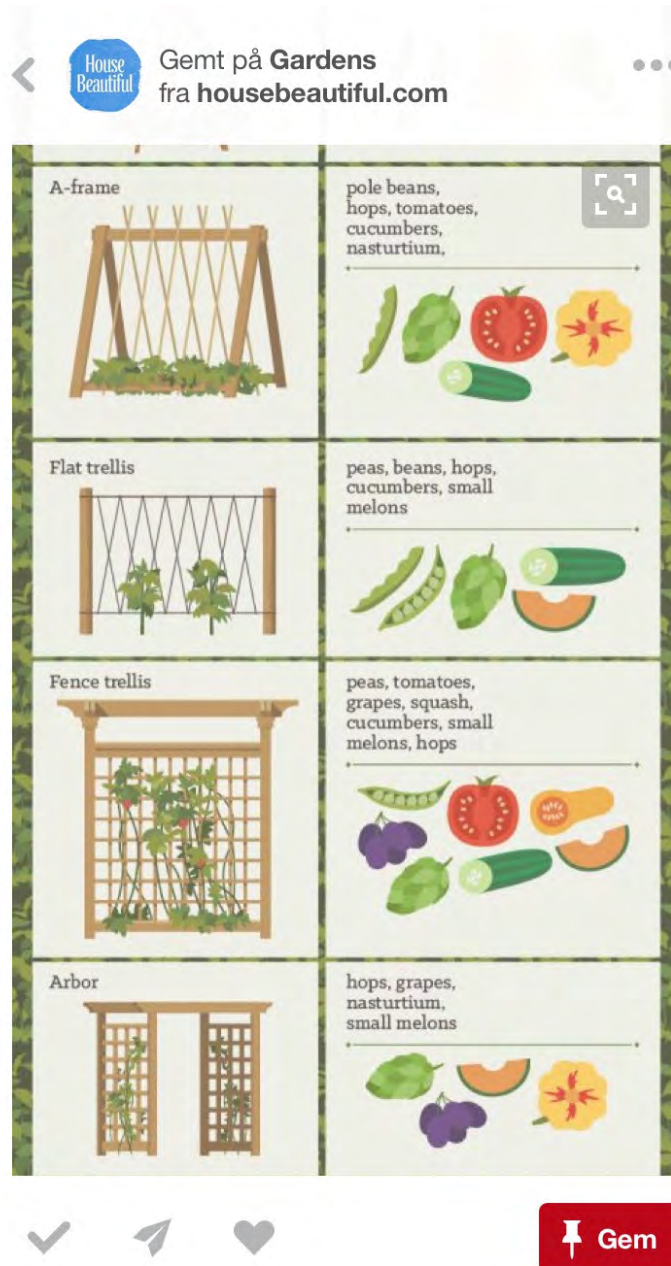

Pære- og æble-espalier på Fredensborg Slot.

Stativmuligheder i oversigt

4. Skiltning

- Det er vigtigt, at vi får lavet nogle smukke skilte til træerne, hvor deres sort og anvendelsesmuligheder beskrives, for ellers går det nemt i glemslen at høste.
- I dag bruger jeg disse til kort tekst og sat direkte ved planten:

Rold Skovhave skilte

Prægning i metal, der er overtrukket med sort, det må være plastic, på Assistens Kirkegaard. Det skaller af, så det fungerer ikke efter hensigten.

Nedenfor er Fredensborg Slotshaves skilte, hvor man kan skubbe en plade ind, dvs. det er både smukt, formentlig holdbart og fleksibelt.

Luksusudgaven anvendt i Botanisk Have, Kbh. Prægning i metal, hvid på grøn bund. Sat i jorden med solid metal-bund, eller oppe i træerne. Det må være galvaniseret stål, der er anvendt.

[illegible]

Permakulturdesign: Sollymmer

Brug af sollymmer i hoveddesign.

Den U-formede kasse vender mod syd. Herved opnås et varmere klima og god beskyttelse mod vinden. Det betyder at området bliver anvendeligt til mere varme-krævende planter. Lommerne kan også være små og fx. laves af halmballer, dæk og espartier.

A diagram illustrating a U-shaped raised bed garden design. The U-shape is formed by a wooden frame, with the open end facing north. The interior of the U is divided into several rectangular planting beds. The surrounding area is labeled 'Græs' (Grass). The design is intended to create a warmer microclimate and provide wind protection for the plants within the beds.

Den forsænkede have

Den forsænkede have er det modsatte af højbede og designet af godt på et varmt, tørt område, hvor fordampning kan være større end nedbør. Der skal være en mulighed for at opsamlere regnvand i nærheden. Det er designet til tropiske vækster. Vandet løber her fra drivhuset og demonstrerer tydeligt fuld udnyttelse af alt vand på stedet og moderation af potentielle oversvømmelser. Fordelen er at en ellers umulig beliggenhed kan blive højproduktiv. Den viser, hvordan permakulturstyringer kan skabe fantastiske modeller for anvendelsen af systemer. Her er brugt to hilsener, der giver næring og holder på fugt. De to spande indeholder gødning fra hønsene. Desuden er der ormegrød i systemet. Også princippet om kasseffekt fremmes ved at øge antallet af aspekter i et område. Denne have er lavet i serie, således at overløb fra én bliver indløb til den næste.

Brug drivhuset hele året!

Så freene i flammeglasser, bedste erfaringer med en gude jord frem for kompost, der ofte indeholder skadedyr. Duk med flørdug eller bobleplast om natten ved frost.

Det kan du så fra juli måned:

Juli:		
spidskål	vinterarportulak	målross
blåbælder	målross	målross
spintat	feldsalat	rucola
pek-ebui	brokkoli	brøndkarse
græskar	marjoram	vinter alyster
rodfrøer	karaffel	spidst
kantareller	Reinholdtsvælsken	senestiske bløddiger
knudrødder	pek-ebui	kål-tilgaskål om
orientalske salater	furdug	fulde erbsalater
gorilla	ledig eksempel	kvind
dverg hønner	græs	stev i runde lag
brændt	rucola	sukkererter
rucola	September:	November:
vinterarportulak	målross	brokkoli
målross	målross	sukkererter
Kichel	rucola	vinter salat
Vinterkars og	brokkoli	målross
brokkoli	ledig eksempel	ledig eksempel
marjoram	alle favorit salatbåde	fulde gulerødder
karaffel	vinter salat	December:
Angour	karvel, dild,	brokkoli
blåbælder	senestiske græs	brokkoli
spiser	furdug	vinterarportulak
græskar	kantareller	målross, målross
pefærd	blåbælder	rucola
vinterkars	spidskål om	
orientalske salater	fulde gulerødder	
høner	Oktober:	

Kapers
Capparis spinosa
Blomsterkappere indvinder sig for udspring, sætter sig særligt i melleme. Der rigtig store kapers er ikke sjældne. Blomsterkappere, men blomsterløst.

Two informational cards for Trøffeltræ (Truffle Tree) products are displayed in a glass case. The background shows green foliage and a wooden fence. The left card is for 'Scorzone' and the right for 'Bianchetto'. Both cards describe the product as a truffle-infused hazelnut spread, mention its origin in Italy, and provide details about its ingredients and availability. The cards are white with black text and are held in place by small black clips.

Purpursolhat

Echinacea purpurea

Medicinak er den først og fremmest kendt for sin stærke virkning på immunsystemet. Den er desuden antibiotisk, sårhelende og modvirker betændelse. Den bruges mest rødderne, som nok er den stærkeste. Man overhælder de tørrede rødder med ca. 5 gange så meget snaps, og lader dem trække ca. 6 uger. Hvis man bruger de friske plantedeile (både rødder, stængel og blade) skal man overhælde dem i lige dele med snaps og lade dem trække i 14 dage. Man tager 1-2 tsk. 3-4 gange om dagen.

Jerome Osentowski gør det mere overordnet i sin skovhave. Bruger også papir i laminat. Heller ikke æstetisk smukt, men det fungerer.

Samme med Feldballe Pomet
på Friland på Mols.

Feldballe Pomets Træer

Træ	Sortsnavn	Kort nr.	Sponsor/tekst
Aarslevskov danskblomme		14	Rasmus Nørhede
Aarslevskov danskblomme		24	
Blomme	Arctostaphylos	11	Donner af Høst og P.V. Warming
Blomme	Bleedsblond, Rødt og Hvidt	12	Donner af F. Høst og Warming
Blomme	Gul og Hvid	43	Thore Uge
Blomme	Grøn og Hvid	52	
Blomme	Grøn og Hvid	55	
Blomme	Grøn og Hvid	56	
Blomme	Grøn og Hvid	57	
Blomme	Grøn og Hvid	58	
Blomme	Grøn og Hvid	59	
Blomme	Grøn og Hvid	60	
Blomme	Grøn og Hvid	61	
Blomme	Grøn og Hvid	62	
Blomme	Grøn og Hvid	63	
Blomme	Grøn og Hvid	64	
Blomme	Grøn og Hvid	65	
Blomme	Grøn og Hvid	66	
Blomme	Grøn og Hvid	67	
Blomme	Grøn og Hvid	68	
Blomme	Grøn og Hvid	69	
Blomme	Grøn og Hvid	70	
Blomme	Grøn og Hvid	71	
Blomme	Grøn og Hvid	72	
Blomme	Grøn og Hvid	73	
Blomme	Grøn og Hvid	74	
Blomme	Grøn og Hvid	75	
Blomme	Grøn og Hvid	76	
Blomme	Grøn og Hvid	77	
Blomme	Grøn og Hvid	78	
Blomme	Grøn og Hvid	79	
Blomme	Grøn og Hvid	80	
Blomme	Grøn og Hvid	81	
Blomme	Grøn og Hvid	82	
Blomme	Grøn og Hvid	83	
Blomme	Grøn og Hvid	84	
Blomme	Grøn og Hvid	85	
Blomme	Grøn og Hvid	86	
Blomme	Grøn og Hvid	87	
Blomme	Grøn og Hvid	88	
Blomme	Grøn og Hvid	89	
Blomme	Grøn og Hvid	90	
Blomme	Grøn og Hvid	91	
Blomme	Grøn og Hvid	92	
Blomme	Grøn og Hvid	93	
Blomme	Grøn og Hvid	94	
Blomme	Grøn og Hvid	95	
Blomme	Grøn og Hvid	96	
Blomme	Grøn og Hvid	97	
Blomme	Grøn og Hvid	98	
Blomme	Grøn og Hvid	99	
Blomme	Grøn og Hvid	100	

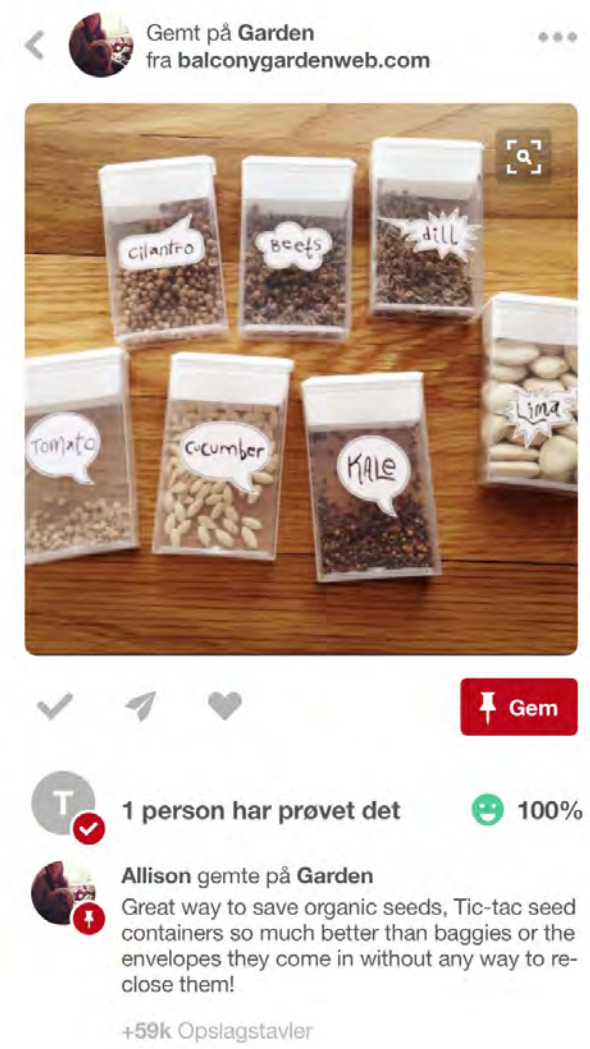

Gisselfeld tager prisen for de mest æstetiske skilte. Porcelæn på jern, der får lov at ruste.
De er langtidsholdbare, hvis man passer på porcelænet.
Men gad vidst hvad de koster 😊

5. Frø-lager

Husk at gemme i plastic eller tætlukkende metal. Mus mm. spiser altså frø!